
بسم الله الرحمن الرحيم

شرح جامع

مفاهیم و اصول مکاتب مردم شناسی
مردم شناسی فرهنگی

«علوم اجتماعی»

مولفان: الهام برغمدی – اعظم اکرمی

انتشارات ارشد

پیشگفتار ناشر

خداوند بزرگ را شاکریم که فرصتی عنایت فرمود تا بتوانیم قدمی در جهت گسترش علم و فرهنگ کشور عزیزمان برداریم و مسیری هموار را در اختیار مخاطبان و داوطلبان علاقمند به ادامه تحصیل قرار دهیم. از آنجائی که درحوزه کتاب‌های درسی و کمک درسی کارشناسی ارشد کتاب‌های زیادی به رشته تحریر در آمده است با این حال وجود یک مجموعه جامع، دقیق، کامل و دارای رفرنس(منابع) مستند احساس می‌شود.

همیشه دغدغه داشتیم که ای کاش می‌شد تمامی منابع پراکنده و گاهاً دست نایافتنی کنکور در یک مجموعه به گونه‌ای جذاب و شیوا آماده می‌شد و همچنین سوالات دوره‌های قبل کنکور نیز به گونه‌ای تشریحی پاسخ داده می شدند، که خدشه‌ای بر آنها وارد نشود و خیال داوطلبان عزیز آنقدر آسوده باشد که اطلاعات مندرج در پاسخنامه‌ها را برای بهره‌گیری در آزمون خود بکار گیرند. این کار با یاری خداوند بزرگ و همکاری نخبه‌ترین دانشجویان و اساتید کشور در انتشارات ارشد هماهنگ گردید و در تمامی مقاطع تحصیلی از کاردانی به کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری در حوزهٔ آزمون‌های سراسری – آزاد و پیام نور بسته‌های آموزشی شامل کتاب‌های بانک سوالات و کتاب‌های شرح جامع درس آماده گردید. در تهیه مجموعه‌های فوق‌الذکر از فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد و دکتری که حائز رتبه‌های تک رقمی کنکور می‌باشند، استفاده کرده‌ایم، تا شما عزیزان بتوانید در راستای افزایش توان علمی خود در جهت نیل به مقصود خویش نایل آیید. بدون تردید می‌توان گفت که برای اولین بار در نظام آموزشی کشور مجموعه‌ای به این سبک عرضه می‌شود که در کیفیت و کمیت بی‌نظیر بوده و تمامی نیازهای دانشجویان و داوطلبان عزیز را پوشش می‌دهد. امید است که استفاده از این مجموعه عزیزان را در جهت موفقیت در آزمون یاری رسانده باشد. در پایان لازم به ذکر است که بی نقصی محض از آن خداوند متعال می‌باشد، بنا براین از تمامی خوانندگان و داوطلبان عزیز خواهشمندیم نظرات سازنده خود را در مورد این کتاب به سایت انتشارات ارشد اعلام نمایند تا ما را در جهت هر چه بهتر آماده کردن این محصولات یاری رسانند.

با تشکر

ناشـــــر

www.arshadbook. ir

پیشگفتار مولف

سپاس خداوند قادر را که اندیشیدن را به انسان آموخت تا در شناخت وی و همکاریش با خداوند با آگاهی گام بردارد. خداوند را شکر می‌گوییم که به ما این فرصت را داد تا کتابی جامع از منابع کنکور کارشناسی ارشد برای داوطلبان آزمون تهیه ببینم تا داوطلبان به راحتی و بدون دغدغه به مطالعه‌ی منابع کنکور در قالب یک کتاب جامع بپردازند و بی‌نیاز از تهیه‌ی منابع باشند.

این کتاب جامع با همکاری ناشر محترم ارشد به چاپ رسیده است که لازم می‌بینیم در این مقام و مقال از تلاش‌ها، همکاری‌ها و دلسوزی ایشان کمال سپاسگذاری را داشته باشیم که اگر همکاری تمامی دست‌اندرکاران این مجموعه نبود، امکان تهیه‌ی این کتاب غیر ممکن بود. از خداوند قادر برای تک‌تک همکاران انتشارات ارشد آرزوی کامیابی داریم.

نحوه‌ی تدوین کتاب به این صورت است که مؤلفان خلاصه‌ای از منابع کنکور کارشناسی ارشد را به صورت جامع و مفید تهیه دیده‌اند و منابع به فصل‌های مختلف تقسیم شده تا خواننده از مطالعه‌ی سلسله‌وار و با فصل‌بندی آن لذت ببرد و سردرگم نشود. در پایان کتاب نیز سؤالات چند گزینه‌ای مطرح شده‌است.

کتاب در یازده بخش تهیه شده که هر بخش نام یکی از منابع کنکور است. بخش اول به معرفی تمامی منابع می‌پردازد و بخش‌های دوم تا یازدهم، منابع را به طور خلاصه در اختیار داوطلبان قرار می‌دهد. امید است خوانندگان با مطالعه یک کتاب دیدی تازه و روشن و امیدوار کننده نسبت به مردم‌شناسی بیابند. در پایان از همکاری تمامی افرادی که ما را در تهیه‌ی این مجموعه یاری کرده‌اند، صمیمانه سپاسگذاری می‌نماییم و از خوانندگان محترم می‌خواهیم با نظرهای سازنده‌ی خود، ما را در بهتر ساختن این اثر یاری رسانند.

مؤلفان

برغمدی- اکرمی

فهرست

عنوان **صفحه**

بخش اول: معرفی کتابها

فصل اول: معرفی کتابها ۱۱

بخش دوم: انسان، نشانه، فرهنگ

فصل اول: پیشینه نشانه شناسی ۱۹
فصل دوم: انواع نشانه‌ها ۲۲
فصل سوم: چگونگی ۲۷
فصل چهارم: همنشین‌ها و جانشین‌ها ۳۰
فصل پنجم: نشانهٔ صریح و توارد ذهنی ۳۲
فصل ششم: استعاره و مجاز ۳۵
فصل هفتم: اومبرتواکو ۳۸
فصل هشتم: کدها، تیپ‌های زمانی و اشیای روزمره ۳۹
فصل نهم: انسان شناسی نمادین ۴۱

بخش سوم: گرد شهر با چراغ

فصل اول: انسان و زندگی انسان ۵۵
فصل دوم: فرهنگ ۵۸
فصل سوم: قلمرو انسان شناسی ۶۲
فصل چهارم: دبستان تحول ۶۷
فصل پنجم: انسان شناسی جسمانی ۷۰
فصل ششم: مردم شناسی خانواده و خویشاوندی ۷۳
فصل هفتم: مردم شناسی اعتقادات دینی ۷۷
فصل هشتم: مردم شناسی اقتصادی ۸۱
فصل نهم: مردم شناسی حقوقی ۸۴
فصل دهم: فولکلور ۸۷

بخش چهارم: تاریخ اندیشه و نظریه‌های انسان‌شناسی

فصل اول: اندیشه انسان شناختی در عصر باستان ۱۰۱
فصل دوم: اندیشه انسان شناختی در قرون وسطی ۱۰۷

عنوان **صفحه**

فصل سوم: از نوزایی تا عصر انقلاب ۱۱۳
فصل چهارم: نظریه‌های انسان‌شناسی در قرن نوزدهم ۱۲۱
فصل پنجم: نظریه‌های انسان شناسی قرن بیستم ۱۳۰
فصل ششم: آخرین تحولات و چشم‌اندازها در نظریه‌های انسان شناسی ۱۳۹

بخش پنجم: مفاهیم و روش‌های انسان‌شناختی

فصل اول: مفاهیم و روشهای انسان شناسی ۱۶۵
فصل دوم: جریان عمده در اندیشهٔ مردم شناختی ۱۶۹
فصل سوم: انسان شناسی خویشاوندی ۱۷۵
فصل چهارم: انسان شناسی اقتصادی ۱۸۱
فصل پنجم: انسان شناسی سیاسی ۱۸۵
فصل ششم: انسان شناسی دینی ۱۸۹
فصل هفتم: نگاهی بر انسان شناسی معاصر ۱۹۴

بخش ششم: مردم‌شناسی فرهنگی

فصل اول: چشم‌انداز انسان‌شناختی ۲۰۳
فصل دوم: تحول نظریه‌های انسان‌شناختی ۲۰۸
فصل سوم: روش‌های انسان‌شناسی فرهنگی ۲۱۴
فصل چهارم: تصمیم‌گیری، تطبیق و تکامل ۲۱۸
فصل پنجم: شکار و گردآوری ۲۲۲
فصل ششم: کشاورزی سطحی ۲۲۷
فصل هفتم: شبانی ۲۳۵
فصل هشتم: کشاورزی عمیق ۲۴۲
فصل نهم: جامعه‌ی صنعتی ۲۴۸
فصل دهم: زیست‌شناسی، فرهنگ و فرد ۲۵۱
فصل یازدهم: انسان‌شناسی زبان ۲۵۳
فصل دوازدهم: گروه‌های اجتماعی و قشربندی ۲۵۶
فصل سیزدهم: اقتصاد: منابع، تولید و مبادله ۲۵۸
فصل چهاردهم: سیاست، نظارت اجتماعی و سازمان سیاسی ۲۶۱
فصل پانزدهم: باورداشت مذهبی و مناسک ۲۶۴
فصل هفدهم: دگرگونی و تحول فرهنگی ۲۶۶

بخش هفتم: درآمدی بر مکاتب و نظریه‌های مردم‌شناسی

فصل اول: شناخت ۲۷۷
فصل دوم: مکتب تکامل ۲۸۲
فصل سوم: مکتب اشاعه‌گرایی ۲۸۵

عنوان **صفحه**

فصل چهارم: مکتب کارکردگرایی ۲۸۸
فصل پنجم: مکتب ساخت‌گرایی ۲۹۰
فصل ششم: روش‌شناسی قومی ۲۹۳

بخش هشتم: انسان‌شناسی خانواده و خویشاوندی

فصل اول: تاریخچه‌ی انسان‌شناسی خانواده و خویشاوندی ۳۰۱
فصل دوم: تقسیم‌بندی موضوعی بر اساس فرایند شکل‌گیری مطالعات انسان‌شناسی خانواده و خویشاوندی ۳۱۰
فصل سوم: پیوند خویشاوندی ۳۱۱
فصل چهارم: ازدواج ۳۱۵
فصل پنجم: خانواده ۳۲۱
فصل ششم: فرایند شکل‌گیری الگوهای روابط خویشاوندی و نظام‌های شش‌گانه ۳۲۳
فصل هفتم: توتم و تابو ۳۲۵
فصل هشتم: نگاهی بر تاریخ خانواده در اروپا و ایران ۳۲۷

بخش نهم: نظریه‌های مردم‌شناسی

فصل اول: ماهیت انسان‌شناسی و مبادی نظریه‌پردازی در آن ۳۳۵
فصل دوم: طلایه انسان‌شناسی ۳۳۶
فصل سوم: پیدایش انسان‌شناسی اجتماعی- فرهنگی ۳۴۰
فصل چهارم: انسان‌شناسی در اوایل قرن بیستم ۳۴۲
فصل پنجم: مردم‌شناسی در اواسط قرن بیستم (۱۹۳۰ -۱۹۶۰) ۳۴۴

بخش دهم: منشأ عالم، حیات، انسان، زبان و فرهنگ

فصل اول: منشأ عالم، حیات، انسان، زبان و فرهنگ ۳۵۱
فصل دوم: منشأ حیات: نوشتهٔ ژاک ریس ۳۵۳
فصل سوم: منشأ انسان: نوشته ایوکوپنس ۳۵۶
فصل چهارم: منشأ زبان اریک دوگرولیه ۳۵۷
فصل پنجم: منشأ فرهنگ: ژان فرانسوا دورتیه ۳۶۰

بخش یازدهم: انسان‌شناسی عمومی

فصل اول: انسان‌شناسی، شاخه‌ها،تاریخ و رابطه‌ی آن باعلوم دیگر ۳۶۷
فصل دوم: ژنتیک و تطور ۳۷۰
فصل سوم: نخستی‌های معاصر ۳۷۴
فصل چهارم: فسیل‌های نخستی‌ها و انسان ۳۷۹

بخش اول

معرفی کتابها

عناوین اصلی

- فصل اول: معرفی کتابها

فصل اول

معرفی کتابها

۱- انسان‌شناسی فرهنگی

این کتاب نوشته‌ی دانیل بتیس و فرد پلاک است. عنوان اصلی این کتاب "Cultural on onthropology" است. این کتاب در سال ۱۳۷۵ به ترجمه‌ی محسن ثلاثی در انتشارات علمی چاپ شده و در سال ۱۳۸۲ به چاپ دوم و در سال ۱۳۸۷ به چاپ ششم رسید. کتاب ۸۲۹ صفحه دارد و شامل سه بخش و ۱۷ فصل است. بخش یکم، چشم‌انداز انسان‌شناختی است و دارای فصل‌های ۱و ۲و ۳و ۴ است. فصل ۱ با نام انسان‌شناسی و بررسی فرهنگ و فصل ۲ با عنوان تحول نظریه‌های انسان‌شناختی، فصل ۳، روش‌های انسان‌شناختی فرهنگی و فصل ۴ با نام تصمیم‌گیری، تطبیق و تکامل بیان شده است.

بخش دوم این کتاب با نام الگوهای تطبیق، شامل فصول ۵و ۶و ۷و ۸و ۹ است. در فصل ۵، شکار و گردآوری، در فصل ۶، کشاورزی سطحی، فصل ۷، شبانی و فصل ۸ با نام کشاورزی عمیق و فصل ۹ با نام جامعه‌ی صنعتی، مطرح شده است.

در بخش سوم، فصل‌های ۱۰و ۱۱و ۱۲و ۱۳و ۱۴و ۱۵و ۱۶و ۱۷ قرار گرفته است. فصل ۱۰، زیست‌شناسی، فرهنگ و فرد، فصل ۱۱، انسان‌شناسی زبان، فصل ۱۲، خویشاوندی، زناشوئی و سازمان خانوار، فصل ۱۳، گروه‌های اجتماعی و قشربندی، فصل ۱۴، اقتصاد: منابع، تولید و مبادله، فصل ۱۵، سیاست، نظارت اجتماعی و سازمان سیاسی، فصل ۱۶، باورداشت مذهبی و مناسک، فصل ۱۷، دگرگونی و تحول فرهنگی را مورد بررسی قرار می‌دهند.

تمامی این مطالب ۷۶۷ صفحه از کتاب را در بر می‌گیرد. سپس شرح چکیده‌ی مفاهیم و اصطلاحات اساسی در ۲۵ صفحه‌ی دیگر کتاب بیان شده است، به این صورت که برخی از واژه‌ها به ترتیب الفبایی با معنای فارسی آن بیان شده است و توضیحی کوتاه درباره‌ی هریک از آن‌ها نیز عنوان شده است. به عنوان مثال acculturation به معنای فرهنگ پذیری است و در توضیح آن آمده است: «دگرگونی فرهنگی که در نتیجه‌ی تماس‌های اساسی میان دو یا چند گروه پیش از این مستقل رخ می‌دهد».

در قسمت دیگر این کتاب که عنوان واژه‌نامه‌ی فارسی – انگلیسی دارد. واژه‌های انگلیسی با ترجمه‌ی فارسی به ترتیب الفبای فارسی آمده است. این قسمت شامل ۹ صفحه از کتاب و ۴۵ واژه است. در قسمت دیگر کتاب واژه‌ها، واژه‌نامه‌ی انگلیسی – فارسی به ترتیب الفبای انگلیسی بیان شده است و شامل ۹ صفحه از کتاب و ۴۵۴ واژه است. در پایان نیز کتاب در ۱۵ صفحه به زبان انگلیسی آمده است.

۲- انسان‌شناسی عمومی

این کتاب نوشته‌ی اصغر عسگری خانقاه و محمد شریف کمالی است. انتشارات سمت این کتاب را در سال ۱۳۸۶ به چاپ رساند.

کتاب در ۲۳ فصل و ۵۷۴ صفحه به چاپ رسیده است. فصل اول «انسان‌شناسی» شاخه‌ها، تاریخ و رابطه‌ی آن با علوم دیگر، فصل دوم، ژنتیک و تطور، فصل سوم، نخستی‌های معاصر، فصل چهارم، فسیل‌های نخستی‌های انسان، فصل پنجم،

اختلافات انسانی و نژادی، فصل ششم،باستان‌شناسی و روش‌های آن، فصل هفتم، فرهنگ اولیه انسان، فصل هشتم،کشاورزی و رام کردن حیوانات، فصل نهم، آغاز شهرنشینی و تمدن و ظهور تمدن، فصل دهم، مفهوم فرهنگ، فصل یازدهم،مکاتب فکری در انسان‌شناسی فرهنگی، فصل دوازدهم، زبان و فرهنگ، فصل سیزدهم، روان‌شناسی فرهنگ،فصل چهاردهم، معاش و به دست آوردن غذا، فصل پانزدهم، نظام‌های اقتصادی، فصل شانزدهم، خانواده و ازدواج، فصل هجدهم، طبقات سنی، تمایلات مشترک و طبقه‌بندی اجتماعی، فصل هفدهم، خویشاوندی، فصل هجدهم،طبقات سنی، تمایلات مشترک و طبقه‌بندی اجتماعی، فصل نوزدهم، سازمان سیاسی و کنترل اجتماعی در جوامع انسانی، فصل بیستم، مذهب، فصل بیست‌ویکم، هنر، فصل بیست‌و دوم، تغییر فرهنگی و الگوهای آن و فصل بیست و سوم،انسان‌شناسی کاربردی و آینده‌ی انسان‌شناسی را مطرح می‌کنند.

سپس در ۱۴ صفحه فهرست منابع و مآخذ آمده است.

۳- درآمدی بر مکاتب و نظریه‌های مردم‌شناسی

این کتاب، نوشته‌ی مهرداد نوابخش است که در سال ۸۲، توسط انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی اراک در ۲۰۱ صفحه به چاپ رسید. کتاب شامل ۸ فصل است. فصل اول تا ششم به مکاتب و روش‌های مطالعه‌ی مردم‌شناسی و نظریه‌ها می‌پردازد. فصل هفتم شامل شرح چکیده‌ی مفاهیم و اصطلاحات اساسی است و شامل ۴۲ صفحه است. در این قسمت واژه‌ها به ترتیب الفبای انگلیسی آمده، ابتدا به فارسی ترجمه شده است و درباره‌ی آن واژه، توصیف مختصری آمده است. به عنوان مثال Cast به معنی کاست است و در توضیح آن آمده است: یک رده‌ی اجتماعی که عضویت در آن از بدو تولد تثبیت می‌شود و معمولاً دگرگونی ناپذیر است.

در قسمت بعد ۱۰ صفحه واژه‌نامه‌ی فارسی – انگلیسی و ۱۰ صفحه واژه‌نامه‌ی انگلیسی – فارسی است.در قسمت پایانی کتاب در قسمت تصاویر ۳۰ تصویر از انسان‌های اولیه آمده است.

۴- انسان‌شناسی خانواده و خویشاوندی

نویسنده‌ی کتاب منیژه مقصودی است. این کتاب در سال ۸۶ توسط شیرازه به چاپ رسید. این کتاب در ۸ فصل به رشته‌ی تحریر درآمده است.

فصل اول تاریخچه‌ی انسان‌شناسی خانواده و خویشاوندی، فصل دوم، تقسیم‌بندی موضوعی بر پایه‌ی فرایند شکل‌گیری، فصل سوم، روابط خویشاوندی، فصل چهارم، ازدواج، فصل پنجم، خانواده، فصل ششم، فرایند شکل‌گیری الگوهای پیوند خویشاوندی و نظام‌های شش‌گانه، فصل هفتم،توتم و تابو، فصل هشتم، نگاهی بر تاریخ خانواده در اروپا و ایران را تشریح می‌کند و در ۲۸۸ صفحه آمده است.

در بخش دیگر کتاب واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی در حوزه‌ی انسان‌شناسی خانواده و خویشاوندی در ۱۷ صفحه عنوان شده است. در این قسمت ۸۱ واژه به همراه معادل انگلیسی و توضیحی درباره‌ی آن آمده است. به عنوان مثال واژه‌ی ۸۰، فرزند ارشد است که به معنای Primogenitore (fr. primogeniture) است با این توضیح که: «در بسیاری از جوامع سنتی پسر ارشد خانواده از حقوق و مزایای خاصی برخوردار است.»

در پایان کتاب فصل منابع و اعلام قرار می‌گیرد.

۵- تاریخ اندیشه و نظریه‌های انسان‌شناسی

این کتاب نوشته‌ی ناصر فکوهی است که در سال ۱۳۸۱ توسط نشر نی چاپ شد و در سال ۱۳۸۶ به چاپ پنجم رسید. کتاب شامل ۶ فصل است. فصل اول با عنوان اندیشه‌ی انسان شناختی در عصر باستان به بررسی ادیان شامل مزداگرایی، یهودیت، مسیحیت، اسلام، هندوییسم و بودیسم و امریکای پیش از کلمب می‌پردازد و قسمت دوم یونان باستان که نظریه‌های هردوت و ارسطو را بیان می‌کند.

فصل دوم کتاب عنوان اندیشه‌ی انسان‌شناختی در قرون وسطی را دارد. که در قسمت قرون وسطای اروپایی نظرات آگوستین قدیس، توماس آکونیاس، دومینیکن‌ها، میسیونرها و جهانگردان را بررسی می‌کند. در قسمت تمدن اسلامی نظرات ابن خردادبه، یعقوبی، ابن فضلان، مسعودی، ابن حوقل، مقدسی، بیرونی، ناصرخسرو، ادریسی، ابن بطوطه، ابن خلدون و سایر جغرافی‌دانان و تاریخ‌دانان اسلامی مطرح می‌شود.

فصل سوم با عنوان از نوزایی تا عصر انقلاب‌ها، شامل نوزایی و اندیشه‌ی انسان‌شناختی و عصر انقلاب‌ها است.

فصل چهارم با نام نظریه‌های انسان‌شناسی در قرن نوزدهم، آغاز علم مردم‌شناسی، نژادگرایی با نظرات آرتور دوگوبینو، ژرژ واشه‌دولاپوژ، هرستون استوارت چمبرلن مطرح می‌شود. تطورگرایی با نظرات لامارک چارلز داروین و دیگر تطورگرایان در بریتانیا، امریکا، آلمان و فرانسه مطرح می‌شود. در اشاعه‌گرایی نیز نظرات اشاعه‌گرایی در آلمان و اتریش و فرانسه و بریتانیا و آمریکا عنوان می‌شود.

فصل پنجم با نام نظریه‌های انسان‌شناسی در قرن بیستم شامل مکاتب و نظریه‌پردازان زیر است:

۱- **کارکردگرایی:** برونسیلاو مالینوفسکی؛

۲- **ساختارگرایی:** آلفرد رجینالد رادکلیف براون؛

۳- **فرهنگ و شخصیت:** ادوارد ساپیر، روث بندیکت، مارگارت مید، رالف لینتون و آبرام کاردینر.

در فصل ششم که تحت عنوان آخرین تحولات و چشم‌اندازها در نظریه‌های انسان‌شناسی است، محیط شناسی فرهنگی یا نظرات ژولین استوارد و لسلی وایت و سایرین، ماتریالیسم فرهنگی با نظریه‌های ماروین هریس و سایرین و انسان‌شناسی فمنیستی و جنسیت، انسان‌شناسی شناختی، انسان‌شناسی دینی، مکتب انسان‌شناسی منچستر با نظرات ماکس گلوکمن، انسان‌شناسی اقتصادی و مارکسیستی کلاسیک، آسیای، فرانسه و برتانیا و آمریکا مطرح شده است.

در قسمت دیگر انسان‌شناسی اجتماعی پیربوردیو و پسامدرنیسم و انسان‌شناسی عنوان می‌شود.

همه‌ی مطالب فوق ۳۲۱ صفحه از کتاب را شامل می‌شود. پس از کتاب‌نامه، فرهنگ انسان‌شناسان در ۵۳ صفحه، توضیحاتی مختصر درباره‌ی ۲۳۹ انسان‌شناس بیان شده است.

سپس ۵۰ اثر کلیدی در تاریخ نظریه‌های انسان‌شناسی معرفی شده است. این قسمت شامل ۸ صفحه است. قسمت دیگر کتاب سال‌شمار انسان‌شناسی است که از سال ۱۴۸۸ با آغاز سلطنت شاه‌اسماعیل صفوی شروع شده و تا سال ۲۰۰۲ یعنی مرگ بوردیو به پایان می‌رسد.در این چند صدسال حوادث ایران وجهان نام برده شده است.

در قسمت بعدی کتاب فهرست پایگاه‌های اینترنتی مرتبط با انسان‌شناسی برای استفاده علاقمندان معرفی شده است سپس واژه‌نامه‌ی انگلیسی – فارسی و فارسی – انگلیسی عنوان شده است.

۶- زمینه‌ی فرهنگ‌شناسی

این کتاب توسط محمود روح‌الامینی تألیف شده است. کتاب در سال ۱۳۶۸ به چاپ اول رسید و در سال ۱۳۸۴ چاپ هشتم را در انتشارات عطار با تیراژ ۴۰۰۰ نسخه پشت سرگذرانیده است.

کتاب شامل پنج بخش است: بخش اول، شناخت و بینش، بخش دوم، قلمرو و گسترش، بخش سوم،روش‌های نگرش، بخش چهارم، پویایی و پذیرش و بخش پنجم یک امریکایی صددرصد نام گرفته است. کتاب در ۱۹۹ صفحه به چاپ رسیده است.

۷- انسان، نشانه، فرهنگ

این کتاب نوشته‌ی امیلیا نرسیسیانس است که توسط نشر افکار در سال ۱۳۸۷ به چاپ رسیده است. کتاب در ۹ فصل به رشته‌ی تحریر درآمده است که در آن‌ها به بررسی نشانه‌های مختلف و ارتباط آن با انسان و فرهنگ می‌پردازد. این کتاب در ۱۶۵ صفحه به چاپ رسیده است.

۸- منشاء عالم، حیات، انسان، زبان و فرهنگ

نویسندگان کتاب هوبرت ریوز، ژاک ریس، ایوکوپنس، اریک دوگرولیه، ژان فرانسوا دورتیه، کتاب را در سال ۲۰۰۳ به چاپ رسانده‌اند. این کتاب، در سال ۲۰۰۸ به چاپ دوم رسید. جلال‌الدین رفیع فر این کتاب را به فارسی ترجمه کرده و در سال ۱۳۸۱، این کتاب در انتشارات آگه به چاپ رسید. این کتاب در سال ۱۳۸۶ به چاپ دوم رسید.

هر یک از منشاءهای مختلف توسط یک نویسنده نوشته شده است.

منشاء عالم توسط هوبرت ریوز: منشاء حیات، نوشته‌ی ژاک رایس، منشاء انسان، نوشته‌ی ایوکوپنس، منشاء زبان توسط اریک دوگرولیه، منشاء فرهنگ، نوشته‌ی ژان فرانسوا دورتیه.

این کتاب در ۱۹۴ صفحه به چاپ رسیده است.

۹- گرد شهر با چراغ (در مبانی انسان‌شناسی)

نویسنده‌ی کتاب محمود روح‌الامینی است. ویرایش سوم کتاب در سال ۱۳۸۲ و چاپ چهاردهم در ۱۳۸۷ توسط انتشارات عطار به چاپ رسیده است. کتاب در ۱۰ فصل تقسیم‌بندی شده است. فصل اول به انسان و منشاء او و زندگی اجتماعی می‌پردازد. فصل دوم فرهنگ، فصل سوم، انسان‌شناسی و فصل چهارم به مکاتب انسان‌شناسی می‌پردازند. فصل پنجم به انسان‌های اولیه و تطور آن‌ها می‌پردازد. در فصل ششم مردم‌شناسی خانواده و خویشاوندی مطرح می‌شود. فصل هفتم به مردم‌شناسی اعتقادات دینی، فصل هشتم، مردم‌شناسی اقتصادی، فصل نهم، مردم‌شناسی حقوقی و فصل دهم فولکلور را بیان می‌کند. این مطالب در ۲۳۴ صفحه توضیح داده شده است.

در پیوست‌ها صاحب‌نظران انسان‌شناسی به طور مختصر آمده است. (۴۴ صاحب نظر).

در قسمت دیگر فرهنگ لغات و اصطلاحات است که برخی واژه‌ها به طور مختصر تعریف شده است. به عنوان مثال درباره‌ی تمدن آمده است:

تمدن Civilisation (Civilizatian)

«گاه مترادف با فرهنگ است، ولی معمولاً با پیداش شهر و مرکز فعالیت‌های اقتصادی، سیاسی و آداب و مراتب منظم جامعه مشخص می‌شود».

۱۰- درآمدی بر انسان‌شناسی

نویسنده‌ی کتاب کلودریویر، کتاب را با عنوان اصلی Introduction a ā l'Anthropologie در ۱۹۹۵ به فرانسوی به چاپ رساند. ناصر فکوهی کتاب را در ۷ فصل به رشته‌ی تحریر درآورد. نشر نی این کتاب را در سال ۱۳۷۹ برای اولین بار به چاپ رساند. چاپ هفتم کتاب در سال ۱۳۸۶ صورت گرفت.

فصل اول کتاب، مفاهیم و روش‌های انسان‌شناسی شامل مفاهیم پایه‌ای مانند دیگری و قوم مداری است، رابطه‌ی انسان‌شناسی و سایر رشته‌ها و روش انسان‌شناسی را بیان کرده است.

فصل دوم کتاب درباره‌ی پیشینه‌ی مردم‌شناسی و مکاتب مردم‌شناسی مانند تطورگرایی، اشاعه‌گرایی، فرهنگ‌گرایی، گرایش‌های انسان‌شناسی فرانسه و کارکردگرایی و ساخت‌گرایی و مکتب انسان‌شناسی امریکایی است. فصل سوم این کتاب انسان‌شناسی خویشاوندی است. فصل چهارم با عنوان انسان‌شناسی اقتصادی، فصل پنجم، انسان‌شناسی سیاسی، فصل ششم، انسان‌شناسی دینی آمده است. فصل هفتم،نگاهی بر انسان‌شناسی معاصر در آمریکا، بریتانیا، هلند و بلژیک و سوئیس، آلمان، فرانسه را توضیح می‌دهد.

تمامی این مباحث در ۲۳۷ صفحه به چاپ رسیده است. در بخش ضمیمه‌ها توضیحاتی درباره‌ی فرهنگ و زبان، مردم‌شناسی در ایران، منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی مرتبط با انسان‌شناسی ذکر گردیده است. این قسمت ۴۰ صفحه را شامل می‌شود. در پایان واژگان به ترتیب الفبای فارسی با معادل‌های فرانسه و انگلیسی آمده است وسپس به ترتیب الفبای انگلیسی.

۱۱- نظریه‌های انسان‌شناسی

این کتاب نوشته‌ی مروین گاربارینو است که عباس محمدی اصل آن را به فارسی ترجمه کرده است. مؤسسه‌ی انتشارات آوای نور این کتاب را در سال ۱۳۷۷ به چاپ رسانده است.

کتاب شامل ۷ فصل است. فصل اول ماهیت انسان‌شناسی و مبادی نظریه پردازی در آن، فصل دوم طلایه‌ی انسان‌شناسی، فصل سوم پیدایش انسان‌شناسی اجتماعی – فرهنگی، فصل چهارم انسان‌شناسی در اوایل قرن بیستم، فصل پنجم، مردم‌شناسی در اواسط قرن بیستم، فصل ششم انسان‌شناسی معاصر و فصل هفتم گذشته و آینده است. مقدمه‌ی این ترجمه را جواد یوسفیان به رشته‌ی تحریر درآورده است. مباحث این کتاب ۱۴۳ صفحه است.

۱۲- فرهنگ مردم‌شناسی

فرهنگ مردم‌شناسی، نوشته‌ی میشل پانوف، میشل پرن، ترجمه‌ی دکتر اصغر عسگری خانقاه، انتشار سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).این کتاب، ترجمه‌ی کتاب Dictionnairede l'ethnologie است که در سال ۱۹۷۳ به چاپ رسیده است. ترجمه‌ی فارسی کتاب در سال ۸۲ به چاپ رسیده است. کتاب شامل ۳۶۲ صفحه می‌باشد که در بخش‌های زیر تدوین شده است.

پس از مقدمه، علائم اختصاری عنوان شده است و سپس به توصیف واژه‌ها پرداخته است. در این بخش، ترتیب الفبایی واژه‌ها بر اساس زبان اصلی کتاب (فرانسه) صورت گرفته است. این بخش، ۲۹۰ صفحه‌ی این کتاب را شامل می‌شود. در توصیف واژه‌ها،ابتدا واژه‌ی فرانسوی آن و سپس ترجمه‌ی فارسی در مقابل آن آمده است. سپس به توصیف آن پرداخته و در پایان نویسنده منبعی را که اطلاعات فوق را از آن گرفته است، ذکر می‌کند.

در بخش دیگر، واژه‌ها با سه زبان فارسی، انگلیسی و فرانسه به ترتیب ابتدا بر اساس زبان فارسی، سپس فرانسه و در پایان زبان انگلیسی آمده است. در پایان نیز واژه‌های تکمیلی بر اساس ابتدا الفبای فارسی و سپس فرانسه تنظیم شده است.

بخش دوم

انسان، نشانه، فرهنگ

عناوین اصلی

- فصل اول: پیشینه نشانه‌شناسی
- فصل دوم: انواع نشانه‌ها
- فصل سوم: چگونگی
- فصل چهارم: همنشین‌ها و جانشین‌ها
- فصل پنجم: نشانهٔ صریح و توارد ذهنی
- فصل ششم: استعاره و مجاز
- فصل هفتم: اوبرتواکو
- فصل هشتم: کدها، تیپ‌های زمانی و اشیای روزمره
- فصل نهم: انسان‌شناسی نمادین

فصل اول

پیشینه نشانه‌شناسی

اگرچه ریشه‌های نشانه شناسی در تاریخ به افلاتون و اگوستین باز می‌گردد، اما نشانه شناسی به عنوان یک تئوری مستقل در آغاز قرن بیستم در نوشته‌های چارلز ساندرز پیرس و فردینان دو سوسور مطرح شد.

در سال ۱۹۵۸ با چاپ انسان شناسی ساختاری نوشتهٔ کلود لوی استروس، نشانه شناسی تحرک تازه‌ای پیدا کرد. نشانه شناسی هنگامی به شکوفایی رسید که با اصول تحلیل روان درمانی مطابقت داده شد و توسط ژاک لاکان به منصه‌ی ظهور رسید. نشانه شناسی از طریق مطالعه و تئوریزه کردن نشانه‌ها و روند شکل‌گیری آن‌ها در پی مطالعه معنی است. و معنی را نمی‌توان جدا از موضوع- یعنی جدا از انسانی که آن را تعریف می‌کند و مورد استفاده قرار می‌دهد و همچنین از سیستم فرهنگی که به وجود آورنده آن است- مورد مطالعه قرار داد.

ژوستین لوئیز معتقد است که نشانه دارای هیچ نوع موجودیت کالبدی نیست. معنی از درون آن نقش نمی‌گیرد بلکه معنی به آن داده می‌شود. تحول تئوری معنی به واسطه اشاراتی است که به سوژه و نظم نمادین باز می‌گردد. این تحول یکی از مهمترین نقاط اوج خود را در نوشته‌های امیل بنونیست زبان شناس می‌یابد. سایر تحولات مهم در نظریه معنی توسط چارلز ساندرز پیرس، رولان بارت و ژاک دریدا به وجود آمد.

پیرس شمار روابط معنایی را نسبت به آن‌هایی که توسط سوسور اعلام شده بود، با اتکا به موضوع انسان افزایش داد. بارت نشان می‌دهد که معنی را نمی‌توان از نقشی که اسطوره یا آرمانگرایی در زندگی روزمره انسان ایفاء می‌کند، مجزا ساخت. معنی همواره اشاره به زمینه فرهنگی وسیع‌تری دارد.

دریدا سعی می‌کند تا جنبه‌های ایدئولوژیک آن واژه‌ها را آشکار و معنی را از دال آزاد سازد. هر سه تئوریسین متفق‌القول هستند که معنی نمی‌تواند جدا از نظم نمادین باشد.

بررسی اجمالی دیدگاه‌های نشانه شناسی

امبرتواکو در کتاب تئوری نشانه شناسی اشاره می‌کند، که حوزه‌های نشانه شناسی می‌تواند مشمول رشته‌های متفاوتی از قبیل حیوان‌شناسی، نشانه‌های بویایی، ارتباطات لامسه‌ای و ... باشد .

رولان بارت معتقد است معنای نشانه‌های زبان شناختی است که برای دیگر نشانه‌ها نیز می‌توان قائل به معنی بود. ماهیت ارتباطی نشانه‌ها به واسطه دو بخش حاضر در نشانه است که دال و مدلول نامیده می‌شود. دال اشاره به شکلی با معنی دارد، در صورتی که مدلول نماینده درکی است که از این شکل ناشی می‌شود.

عقاید و آرای فیلسوف آمریکایی چارلز سندرس پیرس تحت عنوان مجموعه مقالات گردآوری شده‌است. پیرس بیشترین توجه و تأکید را به موضوع «ارجاع» داشته است. پیرس با نظریه سه گانه‌هایی که با دو گروه مرتبط بر هم تقسیم می‌شوند،

معروف است. اولین این سه گانه‌ها شامل نشانه‌ها، تفسیر و موضوع است ومعنی، در پیوند و تعامل این عوامل سه گانه است که قابلیت درک خواهد داشت. پیرس نشانه دوم را نشانه اول می‌نامند، همان نشانه‌ای که قابلیت تفسیردارد. سبک، نشانه، ادبیات، تصاویر و فرهنگ عامه موضوعاتی است که در آثار رولان بارت مطرح شده است. مهمترین آثار او اسطوره‌ها است که مجموعه مقالات دربارهٔ فرهنگ عامه فرانسه است. بارت نظام معنایی دوم را از نظام معنایی اول کاملاً متمایز می‌کند.

ژاک دریدا مؤلف کتابهایی به عنوان «نویسندگی و تفاوت‌ها» و «گراماتولوژی» است که بیشترین شهرت را دارند آن قسمت از بحث‌های دریدا که با موضوع نشانه شناسی مناسبات زیادی دارد نقد او از نشانه است. درقسمت ما قبل آخر «نویسندگی و تفاوت‌ها»، یعنی ساختار، نشانه و نقش، دریدا توضیح می‌دهد که متافیزیک غرب همواره خود را حول معنی متعالی طرح می‌کند. آنچه که او معنای متعالی درک می‌کند، معنایی است که همواره در حال تغییر و تبدیل است.

خلاصه فصل

نشانه‌شناسی به عنوان یک تئوری مستقل در آغاز قرن بیستم در نوشته‌های چارلز ساندرس پیرس و فردینان دو سوسور مطرح شد. رولان بارت و ژاک دویدا از دیگر نظریه پردازان نشانه‌شناسی هستند. از نظر دانشمندان نشانه‌شناسی، معنا که مهم‌ترین موضوع مورد علاقه‌ی آن‌هاست که به زبان شناختی و زمینه‌های فرهنگی اشاره دارد.

فصل دوم

انواع نشانه‌ها

ویژگی نشانه‌ها

۱- نشانه به چیزی منصوب می‌گردد که دارای شکل و فرم باشد.
۲- نشانه باید به چیزی غیر از خودش ارجاع دهد یا بتواند چیز دیگری را بازنمایی کند.
۳- نشانه‌ها باید توسط استفاده کنندگان یک نظام (فرهنگی، زبان شناختی) به صورت یک نشانهٔ خاص قابل شناسایی باشد.

عناصر تشکیل دهندهٔ نشانه‌ها

الف) نشانگر (دال) شکلی که نشانه به خود می‌گیرد.
ب) نشانده (مدلول) محتوایی که نشانه آن را بازنمایی می‌کند.

ژوستین لوئیز معتقد است که نشانه، ترکیبی است از نشانگر و نشانده و آن چیزی است مادی که معنا را تشکیل می‌دهد. سوسور، می‌گوید نشانده و نشانگر دو جزء قابل تفکیک از یکدیگر هستند و آن‌ها را به دو روی یک صفحه تشبیه می‌کند که غیر قابل جدا شدن از یکدیگرند. تمایز بین نشانگر و نشانده مانند دوالیسم آشنای «فرم و محتوی» است که در آن نشانگر «دال» (فرم) نشانه و نشانده (مدلول) «نشانه» است.

وی متقابل‌ها را به چهار دسته تقسیم کرد:

دسته اول: آن‌هایی که صورت منفی یکی دلالت را بردیگری در بر دارند، «مجرد و متاهل».

دسته دوم: متقابل‌ها جنبهٔ مطلق ندارند و نسبت به چیزی دیگر سنجیده می‌شوند که می‌توان از آن‌ها به عنوان متقابل نسبی درک بهتری داشت؛ مثل: «کوچک و بزرگ».

دسته سوم: موردی است که واژه به معنی عکس واژه دیگر است؛ مانند: درک مفهوم سیاهی به واسطه داشتن ذهنیت سفیدی.

دستهٔ چهارم: با در نظر گرفتن زاویهٔ دید مشخص می‌شود. مانند: «بردن» و «آوردن» .

قراردادی بودن نشانه‌ها

قراردادی بودن نشانه‌ها، ولی قرابت بین دال و مدلول آن‌ها وجود دارد که این دسته از لغات را نام آوا می‌خوانند (نام آوای صدا زنبور) گروه دیگر نمادها هستند. دال و مدلول در مورد نمادها وجود دارد؛ هرچند قراردادی است، ولی دال آن کاملاً خالی از مدلول آن نیست و خصوصیتی از مدلول در دال وجود دارد؛ مثلاً کفه ترازو به معنی عدالت. نتیجه اینکه سوسور در مورد واژگان معتقد به رابطه‌ای قراردادی در سطح دال و مدلول است. ولی در مورد نمادها و نام آواها قائل به استثنا است و رابطهٔ دال و مدلولی آن را قراردادی نسبی و طبیعی می‌داند.

چالز ساندرز پیرس

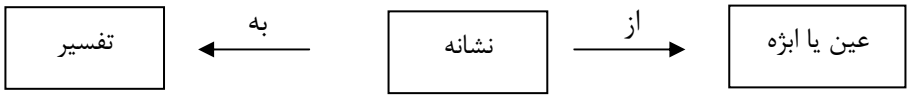
تفاوت طرح نشانه شناختی او عمدتاً با طرح نشانه شناختی سوسور در توجه او به «ارجاع» یا مرجع نشانه و شاید به تعبیر بهتر به مورد ادراک است. فرق دیگر اندیشهٔ پیرس پیشنهاد و تقسیم سه گانه نشانه است.

اولین تقسیم سه گانه‌های پیرس عبارتست از: تفسیر، و ابژه یا شی یا چیزی که مربوط به عین است.

معنی از اختلاط این سه گانه‌ها تشکیل می‌شود. نشانه چیزی است که عمل بازنمایی چیزی دیگری را بر اساس چگونگی یا «ظرفیت» شیء یا چیستی آن، صورت می‌دهد. پس نشانه شناسی پیرس نه تنها بر زبان شناسی بلکه بر روان شناسی نیز استوار است. و در آن درک، تفکر و کنش مطرح می‌شود.

تفسیر: تأثیر ذهنی و یا آن فکری است که از طریق رابطهٔ دو واژه یا مقولهٔ پیشنهادی پیرس یعنی نشانه و ابژه متبادر می‌شود. به صورت مجازی تفسیر پیرس مثابه با مدلول پیشنهادی سوسور است.

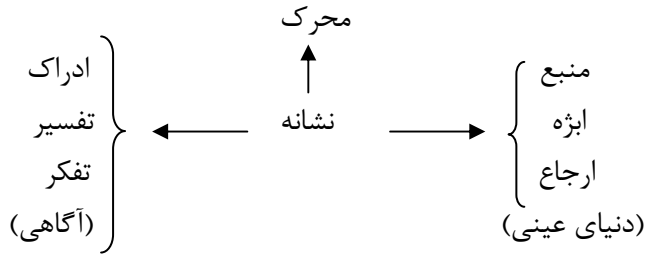
ابژه: تجربه مستقیم از پدیده‌ها، مربوط به حقیقت و یا عینیت است. این عینیت می‌تواند دو جنبه داشته باشد، یا در مخیلهٔ ما بنا بر تجربه ساخته شود و یا اینکه خارج از ذهنیت، موجودیت مستقل داشته باشد.

جدول تشابه واژگان به کار گرفته توسط سوسور و پیرس

پیرس		سوسور
علامت نشانه	=	دال، نشانگر
ترجمه، تفسیر	=	مدلول، نشانده

رابطه با شی و تفسیر، یک رابطهٔ بازگشتی است، که می‌تواند جابجایی نامحدود داشته باشد. نشانه خود یک محرک است محرکی است برای ادراک، تفسیر و تفکر که آگاهی را تشکیل می‌دهد و نشانه برگرفته از دنیای عینی که می‌تواند مشمول منبع، ابژه و یا مرجع باشد. این وضعیت را می‌توان به این صورت نمایش داد.

دومین تقسیم سه گانه نشانه‌ها بنا بر اندیشهٔ پیرس عبارتند از: شمایل‌ها، نمایه‌ها. پس یک نشانه، قابلیت بازنمایی به صورت شمایل، نمایه و یا نماد را داراست.

شمایل: به گفته پیرس، شمایل نشانه‌ای است که ابژه و یا مورد ادراک، خود را بر پایهٔ شباهت با آن نمایشگر می‌سازد، رابطهٔ دال و مدلول، نشانگر و نشانده، رابطه‌ای است مبتنی بر تشابه .

شمایل‌ها را می‌توان به دو گروه

الف) تصویرها؛ ب) نمودارها، تقسیم کرد. در مورد تصویرها «خصایص ساده» و مشابهت ها و درمورد نمودارها «رابطه میان اجزاء» مشابه هستند.

نمایه: نمایه نشانه‌ای است بر مبنای پیوستگی وجودی میان خود و ابژه و یا آن مورد ادراک که نمایه، نمایانگر آن است ساعت آفتابی یا دیواری که وقت را نشان می‌دهد.

نماد: سومین نوع نشانه در دومین تقسیم بندی سه گانه پیرس «نماد» است. پیرس معتقد است که با اتکای «قرارداد» است که نماد به عنوان نشانه پا به عرصه ظهور می‌گذارد. نشانهٔ نمادین نیاز به شباهت با مورد ادراک یا ابژه ندارد و پیوند وجودی در آن غایب است. نماد، نشانه‌ای قراردادی است.

به نظر پیرس هرسه نوع نشانه (شمایل، نماد، نمایه) غالباً و یا حتی همواره با هم تداخل و حضور مشترک دارند. به عبارت دیگر این نشانه‌ها بنا بر کاربردشان در یک متن، گاه می‌توانند به صورت شمایل، نمایه و یا نماد مطرح شوند.

بارت معتقد است که رسانه‌های تصویری بیشتر کارکرد ایدئولوژیک دارند تا اینکه قصد انتقال واقعه را داشته باشند.

نقش زمان در رابطهٔ دال و مدلول

به اعتقاد سوسور عامل زبان در رابطهٔ دال و مدلول مؤثر است. زمان بر این رابطه تأثیر می‌گذارد و باعث برخی تغییرات می‌شود. پیرس مثالی در این باب دارد. او می‌گوید بعضی از علامت‌ها و یا نشانه‌ها کاملاً انگیزه‌مندند و دال آن‌ها درو نمایه‌ای مستقیم از مدلول خود دارد ولی با گذشت زمان رابطهٔ دال و مدلول، کاملاً جنبهٔ قراردادی به خود می‌گیرد.

نشانه‌های رقمی و تشابهی: نشانه‌ای است مبتنی بر انگیزه، نشانه‌ای که دارای رابطهٔ ذاتی نسبی و طبیعی با منبع خود است. نشانه‌های قیاسی یا تشبیهی مانند حالات و ژست‌ها قادر به پیام‌دهی فراتر از واژگان‌اند تبسم.

نشانه‌های طبیعی: همانگونه که از اسم آن متوجه می‌شویم رابطهٔ طبیعی و ذاتی‌ای بین شکل و محتوا وجود دارد؛ مانند موی سفید نشانه کبر سن

نشانه‌های رقمی: نشانه‌هایی هستند که برای بیان دقیق به کار گرفته می‌شوند و شکل آن با معنی آن رابطه ذاتی ندارد مثل عدد پنج یا شکل ۵.

نشانه دلبخواهی: نشانه‌هایی دلبخواهی و قراردادی‌اند که شکل آن با محتوایش رابطهٔ ذاتی و طبیعی ندارد و از نقطه نظر معنی دقیقاً همان چیزی نیست که در اذهان استفاده کنندگان وجود دارد مثل «خواهر» نوعی روش خطاب، خواهر روحانی و ...

نشانه‌های قراردادی: نشانه‌هایی هستند که شکل آن رابطهٔ ذاتی و طبیعی با معنی آن ندارد. این رابطه باید توسط استفاده کننده‌گانش در بافت اجتماعی و فرهنگی، فرا گرفته شود؛ مثل علامت‌های راهنمایی و رانندگی.

نشانه‌های قیاسی در تقابل با نشانه‌های رقمی هستند. نشانه‌های انگیزمند با نشانه‌های دلبخواهی در تقابل هستند نشانه‌های طبیعی با نشانه‌های قراردادی در تقابل هستند. قابل ذکر است که این رابطه، رابطه ایستا و همیشگی و دائمی نیست. اومبرتواکو واژه‌ای را تحت عنوان نشانهٔ جانشین عنوان می‌کند. نشانه جانشین مترادف همان نشانگر است و شکلی است که چیز دیگر را بازنمایی می‌کند؛ مثل ژتون به جای پول.

نشانه جانشین می‌تواند تیپ داشته باشد و آن معنی خاصی را در ذهن ما به وجود آورد و مانند نشانده یا مدلول عمل می‌کند. یک ترابر نشانه از منظر اکو دارای دو بخش است و آن دو بخش عبارتند از نشانهٔ جانشین و تیپ .

۱- نشانه جانشین = نشانگر یا دال (فرم)

ترابر نشانه } ۲- تیپ = نشانده یا مدلول (معنی)

مثلاً نشانه جانشین در یک نوشتار می‌تواند به شمار کلمات به کار برده شدهٔ هم شکل در یک متن گفته شود. تیپ در یک نوشتار به شمار استفادهٔ کلمات ولی با تأکید بر معنی آن در یک متن می‌پردازد.

پیرس معتقد است نشانه جانشین در رابطهٔ مقترن (قرین، وصل شده) خود به چیزها و از آنجا به ذهن متبادر شده و معنی پیدا می‌کند.

خلاصه فصل

در این فصل عنوان شد که نشانه‌ها چه ویژگی‌هایی دارند و از چه عناصری تشکیل شده‌اند. دال و مولول عناصل تشکیل دهنده‌ی نشانه‌ها هستند. نشانه‌ها قراردادی هستند. چارلزساندرز پیرس، تقسیم‌بندی سه‌گانه‌ی خود را عنوان می‌کند. او به تعریفی از تفسیر و ابژه و شمایل می‌پردازد. زمان در رابطه‌ی دال و مولول تأثیر دارد و بر این اساس، نشانه‌ها به دسته‌هایی از جمله: رقمی وتشابهی، طبیعی، دلبخواهی و قراردادی تقسیم می‌شوند.

فصل سوم

چگونگی

واژهٔ مدالیتی به معنی چگونگی، کیفیت، قید و حتی می‌توان به معنی عارض شدن باشد. یکی از ویژگی‌های نشانه‌شناسی مربوط به خلق «واقعیت» می‌شود. چگونگی مربوط به واقعیتی می‌شود که نشانه یا متن، مدعی به وجود آوردن آن است. همچنین می‌توان مربوط به منزلت و جایگاه پیام و یا مربوط به درست و حقیقی بودن پیام باشد. مدلول‌ها هم درست مثل دال‌ها، جزئی از نظام نشانه‌ها هستند. بنا به نظر وورف می‌توان گفت که مدلول‌ها هم، مانند دال جنبهٔ اختیاری، دلبخواهی و یا قراردادی دارند، هر عضوی از جامعه مفاهیم و معانی را بنا بر فرهنگ خود می‌سازد، و می‌بیند، و آن را درک و طبقه‌بندی می‌کند.

همساخت‌گراها بر این نکته تأکید دارند که واقعیت محدود و منحصر به افراد نیست بلکه «واقعیت» محصول تعاریف اجتماعی است که بنا بر منزلت و جایگاه افراد در جامعه دیده و تعریف می‌شود. چگونگی دارای دو سطح هستند:

الف) دال، صورت یا شکل

ب) مدلول، محتوا.

الف) دال یا صورت چگونگی می‌تواند هریک از اشکال زیر و یا ترکیبی از آن‌ها را در برداشته باشد.

سه بعدی یا دو بعدی، همراه با جزئیات یا انتزاعی، رنگی یا سیاه و سفید، متحرک (پویا) یا غیر متحرک (ایستا) مصوت یا صامت.

ب) مدلول یا محتوای چگونگی یک نشانه می‌تواند هر یک از حالات زیر و یا ترکیبی از آن‌ها را داشته باشد.

جنبه امکان‌پذیر یا ناممکن، متحمل یا غیر متحمل، باور کردنی و معقول یا باور نکردنی و نامعقول، آشنا یا غریب، در زمان حال یا در زمان گذشته و دور، ویرایش شده یا غیر ویرایش شده قضاوت در مورد چگونگی، بستگی به جهان‌بینی، واقعیات روزمره محیط و همچنین به واسطه‌ای دارد که از طریق آن چگونگی یک نشانه به ما رسیده و بازنمایی شده است.

ژانرها

موضوعات مختلف بر اساس اینکه وسائط بازنمایی آن‌ها چه باشد و یا محتوای آن چه باشد چگونگی آن از نقطه نظر تماشاگر یا خواننده به طور کلی استفاده کنندهٔ آن متفاوت خواهد بود.

کورزیبسکی معتقد است زبان، حائلی بین ما و واقعیت است. گاهی واژه‌ها جای واقعیت را می‌گیرند و بازنماگر آن می‌شوند. باید قبول کنیم که «نقشه» قلمرو نیست و واژه خود «چیز» نیست .

واقعیت اسمی

اگر اسم جای واقعیت را بگیرد در آن صورت با واقعیت اسمی مواجه شده‌ایم. آزمون واقعیت اسمی زیر عکس‌ها نام اشیاء دیگر را نوشته‌اند و آزمون دهندگان سردرگم می‌شوند چون متوجه جنبهٔ قراردادی بودن واژگان نبودند؛ خصوصاً کودکان.

نقطه نظر پسا تجددیان درمورد نشانه‌ها

پسا تجددگرایان معتقدند که رابطه‌ای بین دال و مدلول وجود ندارد و اعتقاد به مدل سوسور ندارند و در مورد پیرس هم معتقدند که دسترسی به واقعیت خارج از مفهوم وجود ندارد. به عبارتی، مرجع وجود ندارد.

برای درک این رویداد به واژهٔ «رویداد» کاذب کتاب دانیل بورستین درکتاب «تصور» توجه می‌کنیم و آن عبارتست از رویدادهایی که به صورت گزارش یا رپرتاژ از طریق وسایل ارتباط جمعی نمایش یا بازنمایی می‌شود.

ژان بوردیو، برخی از بازنمایی‌ها را وسیله‌ای برای پنهان کردن و یا غیاب واقعیت و چنین بازنمایی را سیمولاکرا یا نسخه‌هایی بی اصل و بی ایده‌آل یک ذهن فرض می‌کند. از نظر او تصویر می‌تواند برگرفته از اوضاع زیر باشد:

۱- تصویر می‌تواند انعکاسی از یک واقعیت ساده باشد.

۲- تصویر می‌تواند واقعیت ساده را تحریف یا پنهان کند.

۳- تصویر می‌تواند غیاب یا عدم حضور یک واقعیت را پنهان کند. تصویر می‌تواند فاقد هر نوع رابطه با واقعیت باشد و می‌تواند یک سیمولاکرا یا نسخه‌ای از واقعیتی که هیچ وجود نداشته است باشد.

از نظر بوردیو سیمولاکرا به سه شکل وجود دارد:

۱- **جعل یا تقلید:** حالتی که حضور یک رابطهٔ مستقیم بین دال‌ها و مدلول‌ها وجود دارد .

۲- **تولید وهم:** حالتی که هنوز یک رابطهٔ غیر مستقیم بین دال‌ها و مدلول‌ها وجود دارد.

۳- **شبیه سازی یا قلب:** حالتی است که دال‌ها در رابطه با دیگر دال‌ها قرار می‌گیرند و در این رابطه هیچ واقعیت پایا و یا ثابتی وجود ندارد. پسا تجددگرایان معتقدند که رابطه‌ای بین دال و مدلول وجود ندارد. اولین کسی که به دال خالی اشاره کرد رولان بارت در کتاب اسطوره‌ها بود. ژاک لاکان در مورد دال خالی می‌گوید، مدلول همواره تحت پوشش دال در حال لغزش و برخوردن است.

ژاک دریدا، بازی آزاد را در مورد دال مطرح می‌کند و می‌گوید این نوع دال‌ها نسبت به مدلول خود در حالتی ثابت نیستند، بلکه اشاره به دال‌هایی فراتر از خود دارند که آن‌ها نیز به دال‌های غیر مشخصی ارجاع می‌کنند که دارای مدلول دیگرند.